

Evaluation of the effects of community-based tourism on rural development, case study: target villages of Markazi Province tourism

Hamid Afshari ^a, Behrouz Mohammadi Yeganeh ^{b*}, Hossein Farahani ^c, Mahdi Cheraghi ^d

^a. Affiliation Ph.D. Student, Department of geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran

^b. Associate Prof., University of Zanjan, Zanjan, Iran

^c. Associate Prof., University of Zanjan, Zanjan, Iran

^d. Assistant Prof., University of Zanjan, Zanjan, Iran

ARTICLE INFO

Keywords:

Community-Based Tourism, Economic Factors, Social Factors, Managerial-Institutional Factors, Markazi Province.

Received:

Received in revised form:

Accepted:

pp.x-xx

Citation: Hosseini, A. (2022). The multi-dimensional comparative evaluation of the components of the quality of life of local residents: The case study of cities of Fars and Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces. *Journal of Urban Tourism*, 10 (1), 1-27.

 <http://doi.org/>

ABSTRACT

This research explores the influence of community-based tourism (CBT) on the development of designated tourism villages in Markazi Province, Iran. Employing a descriptive design with a quantitative approach, data was collected through documentary analysis (libraries and journals) and field surveys using questionnaires. Social factors (coefficient = 0.880) emerged as the strongest positive influence on CBT development, highlighting the importance of community readiness. Environmental components (coefficient = 0.611) were the second most impactful factor, underlining the need for environmental preservation. Economic factors (coefficient = 0.291) and managerial-institutional factors (coefficient = 0.276) also demonstrated positive influences, though to a lesser extent. Data analysis utilized correlation schemes and structural equation modeling (SEM) techniques with Smart PLS4 software. Using Cochran's formula, a sample size of 325 participants from the 25 target villages was determined. The research instrument's reliability was assessed using Cronbach's alpha ($\alpha = 0.760$), while expert opinion ensured qualitative validity. Overall, this study suggests that social and environmental considerations are paramount for successful CBT implementation in Markazi Province. While economic benefits and effective management are essential, fostering community readiness and environmental sustainability are crucial for long-term CBT development.

* . Corresponding author (Email: yeganeh@znu.ac.ir)

Copyright © 2023 The Authors. Published by University of Tehran. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

In recent years, due to the lack of attention to unfavorable conditions in different regions, tourism has not had the necessary ability to increase the welfare of local communities; therefore, it has failed in terms of social empowerment and economic capability because not every region is suitable for tourism. Thus, for the development of tourism in any area, it is necessary to evaluate the context and capacities of the community in order to launch and monitor tourism associations, which is considered in community-based tourism. In general, community-based tourism provides important benefits in rural areas. First of all, this activity directly impacts the local community. Then, it stimulates responsible tourism to improve the quality of life in rural areas and the natural and cultural resources of those areas and ultimately reduces poverty in these areas. So, the development of community-based tourism in the economic field has increased local income and employment. The research area targets tourism villages in Central Province. This province has many tourist attractions in the field of rural tourism. It can be said that this province has good potential in the field of tourism and ecotourism and can be a suitable model for the development of community-based tourism. Therefore, the participation of the local community and the creation of suitable infrastructure for local tourism in the rural areas of Central Province can create a win-win relationship between the local community and tourists. The current research aims to investigate the effects of community-based tourism on the development of tourism target villages in Markazi Province.

Methodology

This research employs a descriptive design with a quantitative approach. Data analysis will utilize correlation schemes and structural equation modeling (SEM) techniques using Smart PLS4 software, which is well-suited for handling smaller sample sizes and non-normal data distribution (if applicable). Information was

gathered through documentary analysis of research and academic literature (library sources and scientific journals) and a field survey using questionnaires. The target population encompasses all 25 designated tourism villages within Markazi Province. To ensure representativeness, villages experiencing higher tourist influx were chosen based on consultations with tourism experts and university professors in the region. Households were selected as the sampling unit. Drawing upon data from the 2015 General Population and Housing Census, the total number of households residing in these villages is 2085. Cochran's formula was employed to determine the required sample size, resulting in a target of 325 participants for data collection.

Results and discussion

This research employed various indices to assess the measurement and structural models. Reliability was evaluated using factor loadings (cut-off ≥ 0.4), Cronbach's alpha (cut-off ≥ 0.7), and composite reliability (cut-off ≥ 0.7). All criteria indicated satisfactory model reliability. Convergent validity was assessed through factor loadings, all exceeding the 0.5 threshold, demonstrating good construct validity. The structural model fit was evaluated using t-values, R-squared (weak: 0.19, medium: 0.32, strong: 0.67), Q-squared (weak: 0.02, medium: 0.15, strong: 0.35), redundancy (positive value preferred), and GOF (weak: 0.01, medium: 0.25, strong: 0.36). The analysis revealed significant effects (t-values > 1.96) of social, economic, environmental, and management-institutional factors on community-based tourism development, with social and environmental factors exhibiting the strongest influences (path coefficients with the highest values). Additionally, the GOF value (0.527) surpassed the 0.36 threshold, indicating a strong overall model fit. These findings suggest that the proposed model effectively captures the relationships between the examined variables and community-based tourism development in Markazi Province.

Conclusion

The results suggest that social factors (coefficient = 0.880) strongly influence community-based tourism (CBT) development in the villages studied in Markazi Province. This highlights the significance of social readiness for CBT implementation. A community's receptiveness to change and its existing social structures can significantly influence the program's success. Environmental components (coefficient = 0.611) emerge as the second most impactful factor. This underlines the importance of preserving the natural environment in CBT destinations. Sustainable practices and responsible tourism strategies will likely be crucial for long-term development. Economic factors (coefficient = 0.291) and managerial-institutional factors (coefficient = 0.276) also positively influence CBT development, albeit to a lesser extent than social and environmental factors. These findings suggest that while necessary, economic benefits and effective management structures may not be the sole drivers of successful CBT programs.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

ارزیابی اثرات گردشگری جامعه‌محور بر توسعه روستایی، مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی

حمید افشاری - دانشجوی دکتری، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

بهروز محمدی یگانه^۱ - دانشیار، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

حسین فراهانی - دانشیار، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

مهدی چراغی - استادیار، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

گردشگری اجتماع‌محور، یک نوع از گردشگری است که مردم محلی در آن می‌توانند کنترل قابل توجهی بر فعالیت‌ها داشته باشند. بنابراین اصل مهم آن، مشارکت جامعه محلی است. از این رو هدف تحقیق حاضر، سنجش تاثیرات گردشگری جامعه‌محور بر توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی بوده که در سال ۱۴۰۲ انجام شده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت و گردآوری اطلاعات از نوع توصیفی و از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Smart PLS4 استفاده شده است. جمع‌آوری اطلاعات به دو روش اسنادی (منابع کتابخانه‌ای، مجله‌های علمی) به منظور جمع‌آوری ادبیات پژوهش و میدانی (با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق ساخته) بوده است. جامعه آماری این پژوهش روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی است. تمام روستاهای هدف این استان مشتمل بر ۲۵ روستا است که با استفاده از نظر ۱۵ نفر از کارشناسان مرتبط با گردشگری و اساتید دانشگاه در منطقه مورد مطالعه، سعی شده است تا روستاهایی که بیشترین جذب گردشگر را داشته و مستعدتر است، انتخاب شود. تعداد نمونه لازم جهت جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از فرمول کوکران ۳۲۵ نفر تعیین شده است. به منظور محاسبه پایایی پژوهش از آلفای کرونباخ در نرم‌افزار SPSS 24 استفاده شده که طبق برآورد صورت گرفته، مقدار آن ۰/۷۶۰ به دست آمده است. روایی پژوهش نیز به صورت کیفی و با استفاده از نظر کارشناسان و خبرگان مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان گفت که عوامل اجتماعی با ضریب ۰/۸۸۰، زیست محیطی با ضریب ۰/۶۱۱، اقتصادی با ضریب ۰/۲۹۱ و در نهایت، عوامل مدیریتی - نهادی با ضریب ۰/۲۷۶، به ترتیب بیشترین تاثیر را بر توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی داشته است.

واژگان کلیدی:

گردشگری اجتماع‌محور، عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی، عوامل مدیریتی - نهادی، استان مرکزی

تاریخ دریافت:

تاریخ بازنگری:

تاریخ پذیرش:

صص.

استناد:

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2022.333648.1610>

مقدمه

در سال‌های اخیر، گردشگری به دلیل عدم توجه به شرایط نامساعد در مناطق مختلف، توانایی لازم برای افزایش رفاه در جوامع محلی نداشته است (Zielinski et al, 2020)، از این‌رو، در توانمندسازی اجتماعی و افزایش قابلیت اقتصادی ناموفق بوده است (Goodwin & Santilli, 2009). زیرا هر منطقه‌ای، مناسب گردشگری نیست (Spenceley & Seif, 2003). بنابراین برای توسعه گردشگری در هر محدوده، نیاز به ارزیابی بافت و ظرفیت‌های جامعه به‌منظور راه‌اندازی و نظارت بر انجمن‌های گردشگری دارد، که در گردشگری جامعه محور این اصل در نظر گرفته می‌شود (Hall, 2000) از این‌رو، گردشگری جامعه محور به طور گسترده‌ای به عنوان وسیله‌ای مناسب برای توسعه در مناطق روستایی و دورافتاده در نظر گرفته شده است (Hall, 2005). به عبارت دیگر، گردشگری جامعه‌محور در هر ناحیه‌ای با توجه به شرایط بومی آن محدوده، برنامه‌ریزی انجام می‌دهد.

به‌طور کلی، گردشگری جامعه‌محور مزایای مهمی را در مناطق روستایی فراهم می‌نماید. این فعالیت در وهله اول تأثیر مستقیمی بر جامعه محلی دارد. سپس، گردشگری مسئولانه را تحریک نموده تا کیفیت زندگی مناطق روستایی و منابع طبیعی و فرهنگی آن مناطق را بهبود بخشد و در نهایت سبب کاهش فقر را در این نواحی می‌شود (Ramon et al, 2019). بنابراین، توسعه گردشگری جامعه‌محور در حوزه اقتصادی، سبب افزایش درآمد و اشتغال محلی شده است (کلانتری و همکاران، ۱۴۰۱). در بعد زیست محیطی، موجب پایداری و حفظ محیط زیست شده و فرصت جذب گردشگرانی که رفتار مسئولانه با محیط زیست دارند را فراهم می‌نماید. در بعد مدیریتی-نهادی، سبب مدیریت بهینه منابع طبیعی و انسانی می‌شود (امامی و همکاران، ۱۴۰۰). از منظر اجتماعی، باعث ظهور مفهوم تداعی‌گرایی است. از نظر فرهنگی، از طریق احیاء فرهنگ، غذا شناسی، فولکلور، آداب‌ورسوم کمک جذابیت خاصی را برای گردشگران ایجاد نموده تا در مورد کثرت فرهنگی، چندزبانی، و تنوع زیستی آشنا شوند. (Kheiri & Nasihatkon, 2016).

محدوده مورد مطالعه پژوهش، روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی است. این استان به دلیل دسترسی به منابع آب سطحی، بیشه‌ها، آبشارها، غارها، تالاب‌ها، کوه‌ها، و انواع روستاهای کوهستانی و جلگه‌ای؛ چشم‌اندازهای جغرافیایی متنوعی را ایجاد نموده که سبب جذب گردشگران متعددی شده است. به‌طوری‌که معمولاً در تعطیلات آخر هفته همیشه روستاهای هدف گردشگری این استان مملو از گردشگر می‌شوند. این امر، سبب رشد برخی از کسب‌وکارها شده به‌طوری‌که در آخر هفته روستائیان به اندازه کل هفته محصولات مختلف مانند لبنیات، صیفی‌جات، محصولات باغی و ... به فروش می‌رسانند. همچنین، به دلیل فرهنگ‌سازی نسبی و قرار دادن مکان‌های برای دفع زباله‌ها، از رها نمودن آن در طبیعت جلوگیری نموده و سپس به میزان قابل توجهی، به حفظ منابع طبیعی کمک نموده است. همچنین، برگزاری جشنواره‌های روستایی که هر ساله در برخی از این روستاها برگزار می‌گردد، سبب شده تا از یک‌طرف، انواع تولیدات روستایی عرضه و به فروش می‌رسد. از طرف دیگر، سبب احیاء برخی از آداب‌ورسوم گذشته شده است. بنابراین گردشگری جامعه‌محور در این روستاها، اثرات قابل توجهی داشته است. اما نکته قابل مهم این است که رشد این فعالیت در این محدوده، به صورت خودجوش بوده است. به این صورت که روستاهای هدف گردشگری این استان، به دلیل داشتن جاذبه‌ها، گردشگران را به خود جذب نموده و جامعه محلی نیز، محصولات خود را از این طریق به فروش رسانده است. از این‌رو، برنامه‌ریزی مشخصی در این زمینه صورت پذیرفته است. از طرف دیگر، به‌منظور برنامه‌ریزی مدون و اصولی باید ارزیابی درستی از وضع موجود داشت. بنابراین پژوهش حاضر با هدف، بررسی تأثیرات گردشگری جامعه‌محور بر توسعه روستاهای هدف گردشگری استان

مرکزی انجام گرفته است. سؤالات اصلی پژوهش حاضر عبارت‌اند از: میزان اثرگذاری مؤلفه‌های گردشگری جامعه‌محور در محدوده مورد مطالعه چقدر بوده است؟ بیشترین تاثیر را کدام‌یک از مؤلفه‌ها در محدوده مورد مطالعه دارد؟

مبانی نظری

بررسی مبانی نظری با مروری بر تحقیقات در این حوزه شامل منابع داخلی و خارجی انجام گرفته است. در پژوهش‌هایی که در خصوص گردشگری جامعه‌محور صورت گرفته، ابعاد مختلف گردشگری جامعه‌محور مشخص شده است. بیات و خزائی پول (۱۳۹۵)، در تحقیق خود که عنوان « ارزش‌های ادراکی گردشگران روستای کویری مصر به عنوان گردشگری جامعه‌محور » است. گردشگری جامعه‌محور را از صرفاً از دیدگاه گردشگران بررسی کرده‌اند نه از دیدگاه جامعه محلی، حال آن‌که رکن اصلی این فعالیت، ساکنین محلی هستند. حسام و باغیانی (۱۳۹۷) در مقاله خود با عنوان « سنجش نگرش روستائیان نسبت به تحقق گردشگری روستایی جامعه‌محور (مورد مطالعه: دهستان گوراب‌پس، شهرستان فومن، استان گیلان) »، نگاه تک بعدی بر اهمیت مشارکت جامعه محلی را مد نظر قرار داده و دیدگاه گردشگران و همچنین زیرساخت‌ها و امکانات موجود به‌طور چند بعدی تحلیل نکرده‌اند. عنابستانی و حسینی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان « تحلیل پیشران محورهای کلیدی مؤثر بر پذیرش گردشگری جامعه‌محور در سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد آینده پژوهی، مطالعه موردی: شهرستان شیروان »، موضوعی تحلیل نموده‌اند که ویژه جامعه محلی اما از خود این مردم محلی در نمونه‌گیری‌ها استفاده نشده است. امامی و همکاران (۱۴۰۰)، در تحقیق خود با عنوان « تبیین نقش مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه گردشگری اجتماع محور (مطالعه موردی: روستاها استان گیلان) »، از تحلیل مسیر به‌منظور تحلیل نقش مؤلفه‌ها استفاده شده است. درحالی‌که، تحلیل مسیر فقط اثر آشکار پژوهش نشان داده و تاثیر متغیر پنهان که قابل ملاحظه هم هست، بیان نشده است. حیدری و همکاران (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای با عنوان « تحلیل نگرش گردشگران به گردشگری کشاورزی مبتنی بر اجتماع محلی (مورد مطالعه: روستاهای شهرستان تنکابن) »، صرفاً بعد گردشگری کشاورزی اجتماع‌محور را بررسی نموده‌اند. درحالی‌که، کشاورزی فقط یکی از زیرشاخه‌های گردشگری اجتماع‌محور روستایی است.

پژوهش‌های خارجی متعددی در زمینه گردشگری جامعه‌محور انجام گرفته است. اُگازاکی (۲۰۰۸)، در مقاله خود که عنوان آن « مدل گردشگری مبتنی بر جامعه: مفهوم و استفاده از آن » با استفاده از مطالعات میدانی خود که به صورت مصاحبه انجام گرفته، یک دستورالعمل خاصی را مد نظر قرار داده است. زیلینسکی و همکاران (۲۰۲۱)، در مقاله خود که عنوان آن « عوامل مؤثر بر گردشگری جامعه‌محور (CBT) در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته » بوده صرفاً از طریق مطالعات کتابخانه‌ای این طبقه‌بندی را انجام داده و مطالعات میدانی برای آن نداشته است. ضمن این‌که صرفاً تعداد محدودی از کشورها (که ایران جزو آن‌ها نبود) آورده است. پسانچای و شات (۲۰۲۱)، در مقاله خود که عنوان آن « ظرفیت اقامتگاه‌های گردشگری مبتنی بر جامعه برای پیشبرد اهداف توسعه پایدار: چشم انداز معیشت پایدار جامع نگر » بود، صرفاً بعد اقامتگاه را بررسی نموده است. حال آن‌که عوامل متعدد دیگری در این زمینه مؤثر است. موهنو و همکاران (۲۰۲۱)، در مقاله خود که عنوان آن « نوآوری اجتماعی و فنی در سازمان‌های گردشگری مبتنی بر جامعه: پیشنهادی برای توسعه محلی » بود، نوع خاصی از دارایی جمعی به نام "ایجیدو" را برای توسعه جامعه محلی ارائه نموده‌اند. این در حالی است متغیرهای پنهان این موضوع بررسی نشده است. روکا و زیلینسکی (۲۰۲۲)، در مقاله خود که عنوان آن « گردشگری مبتنی بر جامعه، سرمایه اجتماعی و حاکمیت مقاصد گردشگری روستایی پس از جنگ مطالعه موردی در مینکا، سیرا نوادا د سانتا مارتا کلمبیا » بود، صرفاً سرمایه اجتماعی را مهم‌ترین عامل در این زمینه معرفی کرده است. مصلح (۲۰۲۳)، در مقاله خود که عنوان آن « حاکمیت گردشگری جزیره گیلی ایانگ: دیدگاه گردشگری مبتنی بر جامعه » بود، صرفاً بعد اقتصادی را

عامل موفقیت و توسعه محلی دانسته در حالی که بدون توجه به بعد زیست‌محیطی، این موفقیت در بلند مدت با مشکل مواجه می‌شود.

به‌طور کلی، با توجه به پیشینه‌های داخلی و خارجی می‌توان گفت که همه پژوهش‌های گردشگری جامعه‌محور را تحلیل نموده است. اما این که، متغیرهای پنهان تحقیق که اهمیت آن بسیار زیاد بوده، کمتر لحاظ شده است. در روش مدل‌سازی معادلات ساختاری که در پژوهش حاضر استفاده شده است. این اقدام صورت گرفته تا نتایج پژوهش معتبرتر باشد. همچنین استان مرکزی به دلیل این که جزو قطب‌های صنعتی کشور بوده، تا کنون پژوهشی در زمینه گردشگری جامعه‌محور در این محدوده صورت نپذیرفته است. همچنین از آنجائی که نیاز است که یک نظریه در مکان‌های مختلف اجرا شود تا حقانیت آن به اثبات برسد، پژوهش حاضر در زمینه اثرات گردشگری جامعه‌محور روستایی در روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی انجام گرفته است.

گردشگری جامعه‌محور

از اواخر دهه ۱۹۷۰، افزایش توجه عمومی، معطوف به اثرات محیطی و اجتماعی شد. اگرچه اثرات منفی گردشگری، ابتدا در کشورهای در حال توسعه مشاهده شد، اما به تدریج مشخص شد که گردشگری، اثرات نامطلوبی در کشورهای توسعه‌یافته و بخش‌هایی از اروپا و آمریکای شمالی نیز گذاشته است (Vajirakachorn, 2011). در پاسخ به اثرات منفی مشاهده شده از توسعه گردشگری، استراتژی‌های جایگزین توسعه گردشگری مورد حمایت قرار گرفتند، این همان مقوله‌ای است که ما اکنون به عنوان اکوتوریسم توصیف می‌کنیم، مقوله‌ای که بستر اجتماعی و کالبدی را در درون آنچه که در گردشگری اتفاق افتاد برجسته کرد. که اصطلاحاً به آن، گردشگری اجتماع‌محور می‌گویند (اسماعیل‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰). در جایی دیگر، گردشگری جامعه‌محور را به فعالیت‌ها و خدمات گردشگری اطلاق می‌نمایند که توسط اعضای جامعه محلی، با همکاری در یک باشگاه یا گروه و گاهی اوقات با مشارکت بخش خصوصی، ایجاد شده‌اند. لو (۱۹۹۱) نیز، بر مفهوم همکاری مبتنی بر جامعه به عنوان ابزاری قدرتمند برای آموزش مردم محلی در مورد حقوق، قوانین و حس خوب سیاسی خود تأکید دارد. از آنجایی که رهبری جامعه‌ناگزیر در دست نخبگان خواهد بود، لازم است اطمینان حاصل شود که اعضای آن به معنای وسیع‌تر تحصیل کرده و برای آزادی فردی و دموکراسی ارزش عمیقی قائل هستند (Fong et al, 2017). بنابراین، فرد با مشارکت در نهادها و انجمن‌های محلی، سیاست دموکراسی را می‌آموزد (Lee et al, 2010). بر اساس استدلال لو، بدون همکاری؛ دموکراسی و آزادی فردی ممکن است پایدار نباشد. از این رو، برای پذیرش عمیق گردشگری فرهنگی پایدار، همکاری نه تنها یک مکانیسم مفید برای حل مشکلات بوده، بلکه یک هدف سیاسی مشروع و حیاتی توسعه پایدار است (Robinson, 1999). همچنین، سوانسری (۲۰۰۳)، گردشگری جامعه‌محور را، نوعی گردشگری می‌داند که پایداری فرهنگی، اجتماعی و زیست‌محیطی را در نظر گرفته، به وسیله جامعه مدیریت می‌شود و هدف از آن قادر ساختن بازدیدکنندگان به افزایش دانش و آگاهی‌شان درباره جامعه و روش‌های زندگی در آن است. به‌طور کلی، با توجه به تعریف‌های ارائه شده می‌توان گفت که گردشگری جامعه‌محور، نوعی گردشگری است که در جهت توسعه پایدار حرکت می‌نماید.

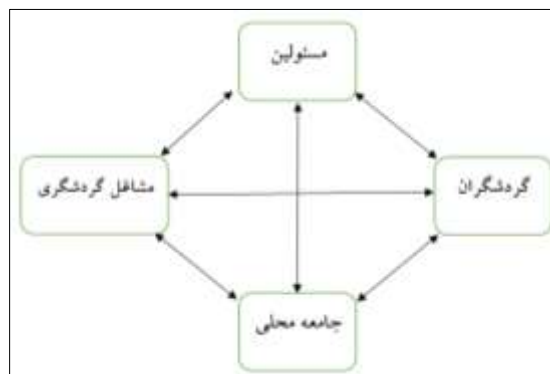
رویکرد اجتماع‌محور

یکی از آشکارترین و موثرترین اظهارات درباره رویکرد اجتماع‌محور را در مهم‌ترین کتاب مورفی به نام "گردشگری: رویکرد اجتماع‌محور (۱۹۸۵)" می‌توان یافت. مورفی استفاده از یک رویکرد اکولوژیکی در برنامه‌ریزی گردشگری که بر نیاز به کنترل محلی در فرایند توسعه تأکید داشت، حمایت می‌کرد. یکی از اجزای اصلی این رویکرد، این تصور است که رفع نیازهای محلی از طریق رفع نیازهای گردشگران امکان‌پذیر است، "فلسفه برنده-برنده که بسیار قابل توجه و مورد قبول است. (Murphy, 1985).

برنامه‌ریزی در رویکرد گردشگری اجتماع‌محور، به شکل "برنامه‌ریزی از پایین به بالا" است که بر توسعه در درون اجتماع تأکید دارد. از این رو، یکی از محورهای اساسی این است که جامعه محلی باید فرایند برنامه‌ریزی را کنترل کرده و اهداف و برنامه‌های خود را بر اساس آن (با تأکید بر موضوعاتی مانند برنامه‌ریزی اجتماع محلی و ظرفیت تحمل اجتماعی) تنظیم کنند (امامی و همکاران، ۱۴۰۰). همان‌گونه که بلانک تشخیص داد "اجتماعات، مقصد بیشترین تعداد گردشگران است. بر این اساس، گردشگری در درون اجتماعات رخ می‌دهد. بنابراین توسعه و مدیریت این فعالیت باید به‌طور مؤثر در درون اجتماعات انجام گردد" (Blank, 1989). به‌طور کلی، ساکنین به‌عنوان نقطه کانونی فعالیت برنامه‌ریزی گردشگری مورد توجه قرار می‌گیرند نه گردشگران (Dowling, 1993). از این رو، گردشگری مبتنی بر جامعه محلی، به دنبال توانمندی مردم، افزایش مشارکت ساکنان در فرایند تصمیم‌گیری و توزیع درآمد گردشگری است. به‌طور خاص، منابع مالی نواحی روستایی باید برای ایجاد جامعه‌ای خود کفا استفاده شود و بر همین اساس، برنامه‌ریزی و مدیریت باید بر موثرترین شیوه استقرار سرمایه‌ی انسانی محلی و دیگر منابع در کنار استفاده از دانش بومی اجتماع محلی و ابزار غیر رسمی در برنامه‌ریزی با حمایت مقامات منطقه‌ای و کشوری متمرکز شود (Chris & Sirakaya, 2005).

مشارکت جامعه در توسعه گردشگری جامعه محور

تمرکز اصلی برنامه‌ها و اقدامات گردشگری در کشورهای در حال توسعه به مدت ۳۰ سال بر روی مشارکت جوامع روستایی بوده است. به‌طوری که مشارکت را به عنوان یک روند در نظر می‌گیرند (عناستانی و حسینی، ۱۴۰۰، Gutierrez, 1975, 2019). لذا محققان غربی معتقدند پیش‌نیاز اصلی به‌منظور رسیدن منافع به جوامع محلی، مشارکت فعال آن‌ها (جوامع محلی) در تصمیم‌گیری است (Li, 2006). اگرچه، انجام این کار در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به دلیل محدودیت‌های مختلف، دشوار بوده است. با این حال، مشارکت جامعه به دلایل زیست محیطی و همچنین برای توسعه پایدارتر مورد حمایت قرار می‌گیرد (Van Rooyen, 2004). تا زمانی که جوامع محلی توانمند نبوده و به‌طور کامل در فرایند تصمیم‌گیری و مالکیت تحولات گردشگری، مشارکت نداشته باشند، گردشگری نمی‌تواند ارزش‌های آن‌ها را منعکس نموده و احتمال پایداری نتایج، کمتر خواهد بود (Lea, 1988). به‌طور کلی رهبران گردشگری در بیانیه‌های خود از افزایش مشارکت جوامع در برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت و ارزیابی سیاست‌ها، برنامه‌ها و پروژه‌های گردشگری حمایت نموده‌اند. نحوه اصولی مشارکت باید در چارچوب بازیگران کلیدی (که ذی‌نفعان مشارکت نام دارد) باشد. در این چارچوب توسعه گردشگری به عنوان فعالیتی تعریف می‌شود که نیاز به رویکرد چند ذی‌نفع دارد. همان‌طور که در شکل ۱ نشان داده شده است، ذینفعان شناسایی شده گردشگری شامل مسئولین، مشاغل گردشگری، گردشگران و جوامع محلی هستند. تعامل هر یک از ذینفعان در تضمین توسعه گردشگری پایدار مهم است (Bjork, 2000). بنابراین، مشارکت جامعه در تحقق گردشگری پایدار مهم است (Okazaki, 2008).

شکل ۱- بازیگران کلیدی گردشگری

منبع: (Bjork, 2000)

مطالعات اخیر مشارکت جامعه محلی را در مدیریت گردشگری مورد بررسی قرار داده‌اند (Mena, 2010; Mayaka, 2018; Gutierrez, 2019; Giampiccoli & Mtapuri, 2015; Park et al, 2018; Stone & stone, 2011). که در آن‌ها گردشگری جامعه محور به عنوان یک شکل جایگزین مدیریت گردشگری نامیده می‌شود (Tokeree and Panyadee, 2013). CBT¹ یکی از اقدامات مهم در مدیریت گردشگری است که سطح بالایی از مشارکت را در میان اعضای جامعه محلی در فعالیتهای گردشگری درآمدزا به همراه دارد (Brohman, 1996). بنابراین مفهوم گردشگری جامعه محور یک سرمایه‌گذاری است که با تلاش هماهنگ ذینفعان مختلف گردشگری، با تمرکز خاص بر مشارکت جامعه محلی امکان پذیر می‌شود.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و به لحاظ رویکرد توصیفی-تحلیلی است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Smart PLS4 استفاده شده است. این نرم‌افزار برای مدل‌سازی معادلات ساختاری حداقل مجذورات جزئی (PLS-SEM) مفید است. در این پژوهش، جمع‌آوری اطلاعات به دو روش اسنادی (منابع کتابخانه‌ای، مجله‌های علمی) به منظور جمع‌آوری ادبیات پژوهش و میدانی (با استفاده از ابزار پرسشنامه) بوده است. جامعه آماری این پژوهش روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی است. تمام روستاهای هدف این استان مشتمل بر ۲۵ روستا است که با استفاده از نظر ۱۵ نفر کارشناسان مرتبط با گردشگری و اساتید دانشگاه در منطقه مورد مطالعه، سعی شده است تا روستاهایی که بیشترین جذب گردشگر را داشته و مستعدتر است، انتخاب شود. به همین منظور در جدول شماره (۲)، روستاهای منتخب و تعداد نمونه در نظر گرفته برای هر کدام از آن‌ها ارائه شده است. به منظور تعیین تعداد نمونه لازم جهت تکمیل، تعداد خانوار به عنوان مبنا انتخاب گردید. براساس داده‌های سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۵) مجموع خانوارهای ساکن در این روستاها ۲۰۸۵ خانوار است. تعداد نمونه لازم جهت جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از فرمول کوکران ۳۲۵ نفر تعیین شده است (جدول شماره ۱).

در پژوهش حاضر، جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از پرسشنامه با مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت با دامنه ۱ (بسیار مخالف) تا ۵ (بسیار موافق) استفاده شده است. در نهایت شاخص‌های آن در قالب ۶۹ گویه مطرح شده اند (جدول شماره ۳). همچنین به منظور پایایی پژوهش از آلفای کرونباخ در برنامه SPSS 24 استفاده شده که طبق برآورد صورت گرفته، مقدار آن ۰/۷۶۰ به دست آمده است. روایی پژوهش نیز به صورت کیفی و با استفاده از نظر کارشناسان و خبرگان مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۱. روستاهای نمونه پژوهش، به تفکیک شهرستان

ردیف	شهرستان‌ها	نام روستاهای هدف	خانوار	تعداد نمونه
۱	آشتیان	آهو	۱۰۸	۱۷
۲	اراک	انجدان	۱۱۸	۱۸
		هزاوه	۴۳۸	۶۸
۳	تفرش	سرآبادان	۲۶	۴
		جلایر	۴۲	۷
۴	زرنديه	چناقچی علیا	۵۱	۸
۵	ساوه	یولاق	۱۲۳	۱۹
		باغ شیخ	۳۵۰	۵۵
۶	شازند	پاکل سرسختی	۲۰۷	۳۲
		عمارت	۱۳۰	۲۰

¹ Community-based tourism

۷	کمیجان	وفس	۴۹۲	۷۷

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۵)، یافته‌های پژوهش

جدول ۲. ابعاد، مولفه‌ها و گویه‌های استفاده شده در پژوهش

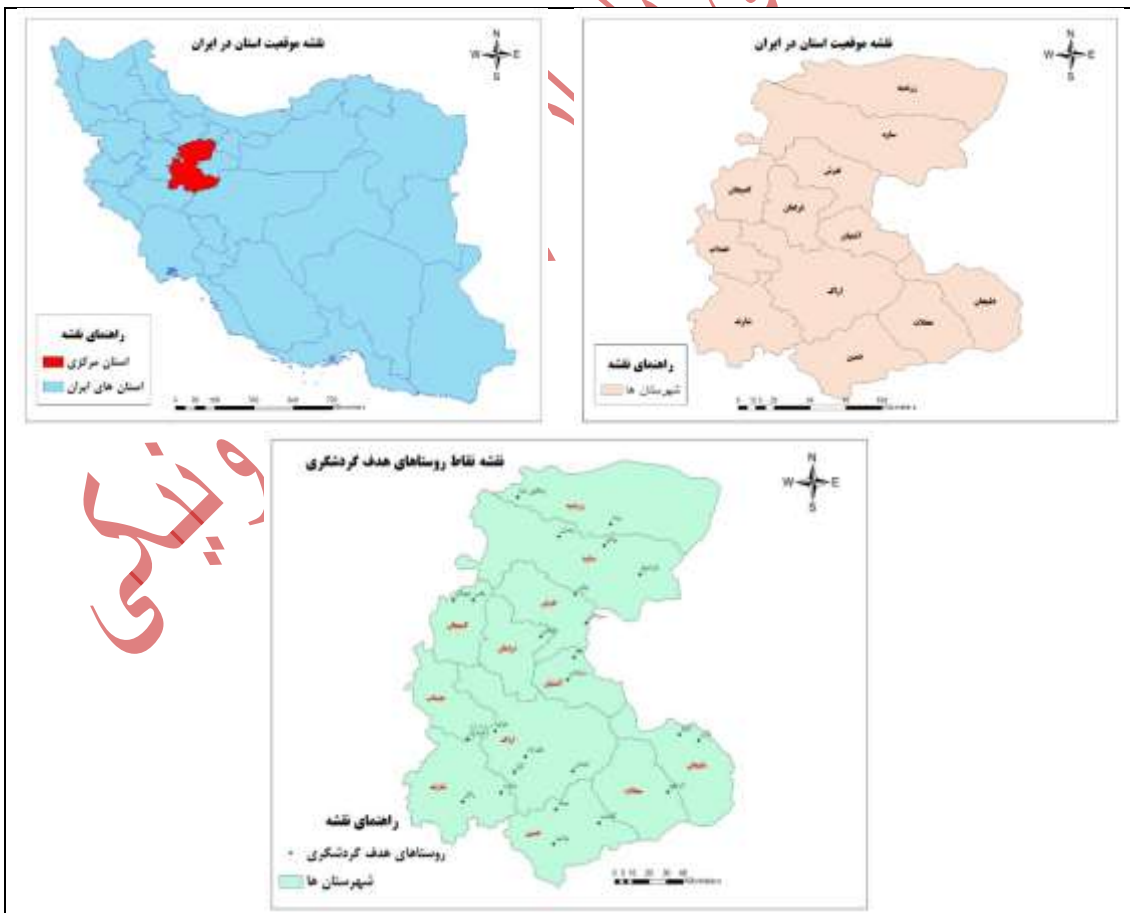
بعد	مؤلفه	گویه
اقتصادی (A)	مزایای اقتصادی	میزان توسعه اقتصاد محلی، میزان رفاه اقتصادی مردم روستایی، میزان تنوع محصولات محلی، میزان حمایت از صاحبان کسب‌وکار و کارآفرینان محلی، میزان سرمایه‌گذاری در زمینه گردشگری در روستا، میزان انگیزه کسب‌وکار، میزان اعتقاد مردم به توسعه فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با گردشگری به صورت محلی و خودجوش و بدون دخالت دولت
	ساز و کارهای مناسب برای تضمین منافع اقتصادی	میزان توزیع دستمزد حاصل از گردشگری به صورت عادلانه، میزان تخصیص اعتبارات (وام‌ها) کوچک و خرد جهت توسعه گردشگری روستایی، میزان افزایش فرصت‌های شغلی در روستا
اجتماعی (B)	مشارکت اجتماعی	میزان مشارکت‌دادن مردم محلی در فعالیت‌های گردشگری با استفاده از آموزش، میزان ارتباط مردم با شورای اسلامی، میزان خانوارهای مشارکت‌کننده در برنامه‌های آموزشی گردشگری، میزان مشارکت زنان و دختران روستایی در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی، میزان نظرخواهی از مردم محلی قبل و بعد از انجام دادن هر پروژه و برنامه‌ای
	مهارت و دانش اجتماعی	میزان گردهمایی و جلسات در روستا، میزان تغییر ارزش‌های مشترک طی زمان، میزان انجام درست وظایف اجتماعی
	احساس تعلق مکانی	میزان شناخت و آگاهی از مسائل گردشگری روستا، میزان شناخت و معرفی جاذبه‌های گردشگری توسط روستاییان، میزان انگیزه ماندگاری و کاهش تمایل به مهاجرت در بین مردم در روستا، میزان علاقه‌ی اهالی روستا به گردشگری، میزان تنوع آداب و رسوم برای جذب گردشگران، میزان بازی‌ها و هنرهای محلی، میزان تعامل و ارتباط فرهنگی مثبت مردم با گردشگران، میزان تغییر در نوع نگرش مردم به شیوه زندگی
	کاهش فقر	میزان امکانات رفاهی ساکنان روستایی به منظور فعالیت‌های گردشگری در روستا، میزان شرایط بهداشتی و زندگی جامعه‌ی محلی
	کیفیت نیروی انسانی	میزان آموزش افراد فعال در بخش گردشگری در زمینه راه‌اندازی نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها، میزان آموزش در جهت راه‌اندازی و اداره کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری، میزان آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگر به منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم
زیست محیطی (C)	حفاظت از محیط‌زیست	میزان حفاظت از دارایی‌ها و منابع با ارزش طبیعی، میزان حفاظت از حیات وحش، میزان محدود کردن اثرات زیست‌محیطی فعالیت گردشگری (مدیریت فاضلاب‌ها)، میزان مدیریت زباله‌های جامد، میزان صرفه‌جویی در مصرف انرژی، میزان جلوگیری از انواع آلودگی‌ها اعم از: آب آشامیدنی، هوا، صوتی، بصری و...، میزان تخریب محیط زیست
	مدیریت و برنامه‌ریزی در زمینه محیط‌زیست	میزان طراحی فضای سبز و احداث باغ‌های زیبا، میزان حفظ سلامت بازدیدکنندگان، میزان حفظ منابع غیر قابل تجدید مانند: آب
مدیریتی - نهادی (D)	امنیت	میزان امنیت گردشگران، میزان امنیت روستائیان، میزان راه‌اندازی برنامه‌های تفریحی توسط نهادهای دولتی و محلی، میزان راه‌اندازی دوره‌های تخصصی گردشگری برای افراد روستا، میزان استفاده از اینترنت و موبایل برای معرفی جاذبه‌های گردشگری روستا، میزان راه‌اندازی نشریات و خبرنامه‌های محلی در روستا برای معرفی وضعیت گردشگری روستا
	سیاست‌گذاری‌ها	میزان شفافیت سیاست‌های دولت در زمینه گردشگری در درازمدت، میزان فعالیت دهیاری و شورای اسلامی روستا در جهت گسترش گردشگری در روستا
گردشگری جامعه محور (E)	تساوی زنان و مردان	حجم کار زنان روستایی، میزان استرس زنان و دختران روستایی، میزان سختی‌ها و مشکلات زنان دارای فرزند و کودک، سهم زنان در مشاغل گردشگری، سهم زنان کارآفرین و فرصت‌های آموزش برای زنان و مردان، نسبت مشارکت زنان در تصمیم‌گیری مربوط به گردشگری و ساختار حمایتی/ مالی نسبی در اقدامات مربوط به گردشگری، میزان دسترسی و کنترل زمین برای توسعه گردشگری، میزان محدودیت‌های نسبی مربوط به اعتبارات و وام‌ها برای توسعه گردشگری برای زنان و مردان
	کاهش فقر	درآمد مستقیم و غیرمستقیم ناشی از گردشگری در روستا، سهم کسب‌وکارهای کوچک در تامین خدمات موردنیاز گردشگری
	پایداری کسب و کارها	میزان ویژگی‌های منحصربه‌فرد روستا، میزان دارا بودن مکان مناسب برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای مربوط به گردشگری، میزان تخصص در زمینه کسب‌وکار مورد نظر، میزان سرمایه‌گذاری در مشاغل سنتی، میزان واحدهای اقتصادی مرتبط با صنایع و فراورده‌های بومی

میزان مشارکتی که وسیله ساکنین محلی اداره می‌شود، میزان وجود برنامه‌های گردشگری، میزان رضایت جامعه محلی و افرادی از جامعه که احساس می‌کنند نقش مؤثری در حکومت محلی دارند، میزان کمک‌های مالی	توسعه ظرفیت های محلی

منابع: حسام و باغیانی، ۱۳۹۷؛ عنابستانی و حسینی، ۱۴۰۰؛ تولایی و همکاران، ۱۳۹۶؛ امامی، همکاران، ۱۴۰۰؛ فراهانی و همکاران (۱۳۹۲)؛ صادقی و میرزاخانی (۱۴۰۰)؛ گارا(۲۰۱۵)؛(Roberts,2008; Dodds,2018; UNWTO, 2004; Zielinski et al, 2020; Han et al, 2019; Lee & Tanguay, 2013; SNV, 2007; Mbaiwa, 2010; Mbaiwa, 2010 Annual Report, Trade Tourism Lucchetti,2016; Fair 2016; Jan, 2019; Goodwin & Santilli, 2009; GSTC, Spenceley, 2005; 2012; GSTC, 2016; ucchetti,2016; Fair Trade Tourism Annual Report, 2012; Farsari,2012.

محدوده مورد مطالعه

روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی است. این استان از شمال به استان های تهران، البرز و قزوین، از غرب به استان همدان، از جنوب به استان های لرستان و اصفهان و در نهایت از شرق به استان های قم اصفهان محدود است. این استان با مساحتی معادل ۲۹۵۳۰ کیلومتر مربع، حدود ۱/۸۲ درصد از مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. بر اساس آخرین تقسیمات کشوری، استان مرکزی دارای ۱۲ شهرستان، ۲۳ بخش، ۳۲ شهر، ۶۶ دهستان و ۱۳۹۴ آبادی دارای سکنه و ۴۶ آبادی خالی از سکنه و ۲۵ روستای هدف گردشگری است. شهرستان های این استان عبارتند از: محلات، اراک، ساوه، تفرش، خمین، فراهان، دلپجان، شازند، آشتیان، کمپجان، زرنديه و خنداب است. در نقشه شماره ۱، موقعیت روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی مشخص گردیده است.

شکل ۱. نقشه موقعیت

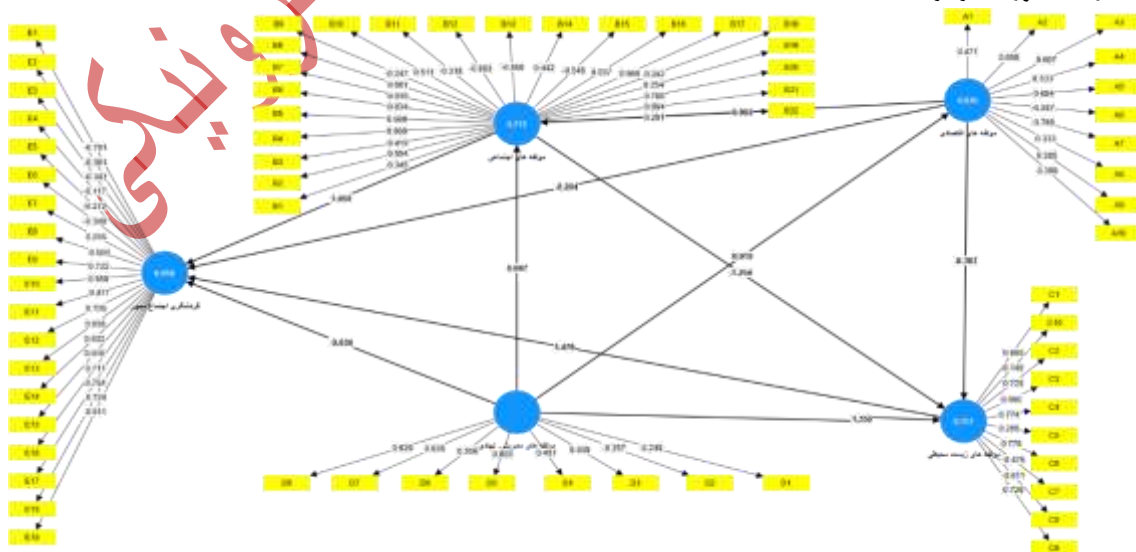
یافته‌ها

بر اساس نتایج بدست آمده پرسشنامه پژوهش حاضر، از مجموع جامعه نمونه که ۳۲۵ نفر بوده، ۷۳/۲ درصد مرد و ۲۶/۸ درصد زن هستند. همچنین ۶۱/۹ درصد آن‌ها کمتر از ۳۰ سال سن داشته و تحصیلات ۶۷/۱ درصد آن‌ها، دیپلم و بالاتر از آن است. (جدول ۳).

جدول ۳. آمار توصیفی

سطوح	فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی
سن	کمتر از ۲۰ سال	۲۴	۷/۴
	۲۱-۳۰ سال	۱۰۲	۳۱/۴
	۳۱-۴۰ سال	۹۹	۳۰/۵
	۴۱-۵۰ سال	۵۳	۱۶/۳
	بالاتر از ۵۱ سال	۴۷	۱۴/۵
تحصیلات	ابتدایی	۱۹	۵/۸
	راهنمایی	۸۸	۲۷/۱
	دبیرستان	۱۳۱	۴۰/۳
	فوق دیپلم و بالاتر	۸۷	۲۶/۸
جنسیت	مرد	۲۳۸	۷۳/۲
	زن	۸۷	۲۶/۸
تاهل	متاهل	۲۹۲	۸۹/۸
	مجرد	۳۳	۱۰/۲
سکونت	کمتر از ۱۰ سال	۳۳	۱۰/۲
	۱۰-۲۰ سال	۴۰	۱۲/۳
	بیش از ۲۰ سال	۲۵۲	۷۷/۵

در راستای هدف پژوهش از رویکرد سه مرحله ای (برازش مدل های اندازه گیری، برازش مدل ساختاری، محاسبه ضرایب مسیر) استفاده شده است (Rigdon et al, 2010). بر اساس کارکرد نرم افزار PLS4، مدل اولیه پژوهش همراه ضرایب بارهای عاملی آن در شکل شماره ۲ و همچنین روایی و پایایی ترکیبی آن در شماره جدول ۵، ارائه شده است. به منظور تناسب مقادیر بدست آمده در برازش یافته‌ها، به بهبود شاخص‌ها پرداخته شد. بدین جهت ابتدا به حذف بارهای عاملی که کمتر از ۰/۴ بودند، پرداخته شد. سپس حذف گویه‌ها جهت این امر تا جایی ادامه یافت که روایی و پایایی، به مقادیر مورد نظر برسند.

شکل ۲. مدل ساختاری اولیه پژوهش به همراه ضرایب بارهای عاملی آن

جدول ۴. روایی و پایایی ترکیبی مستخرج از مدل اولیه پژوهش

مؤلفه‌ها	آلفای کرونباخ (پایایی)	ضریب پایایی ترکیبی	میانگین واریانس استخراجی (روایی همگرا)
CBT	۰/۶۳۳	۰/۷۴۳	۰/۳۵۵
مولفه های اجتماعی	۰/۵۷۸	۰/۶۴۲	۰/۳۱۱
مولفه های اقتصادی	۰/۴۶۷	۰/۵۶۱	۰/۲۸۴
مولفه های زیست محیطی	۰/۴۹۳	۰/۶۷۶	۰/۳۷۸
مولفه های مدیریتی- نهادی	۰/۷۱۶	۰/۵۰۱	۰/۲۴۷

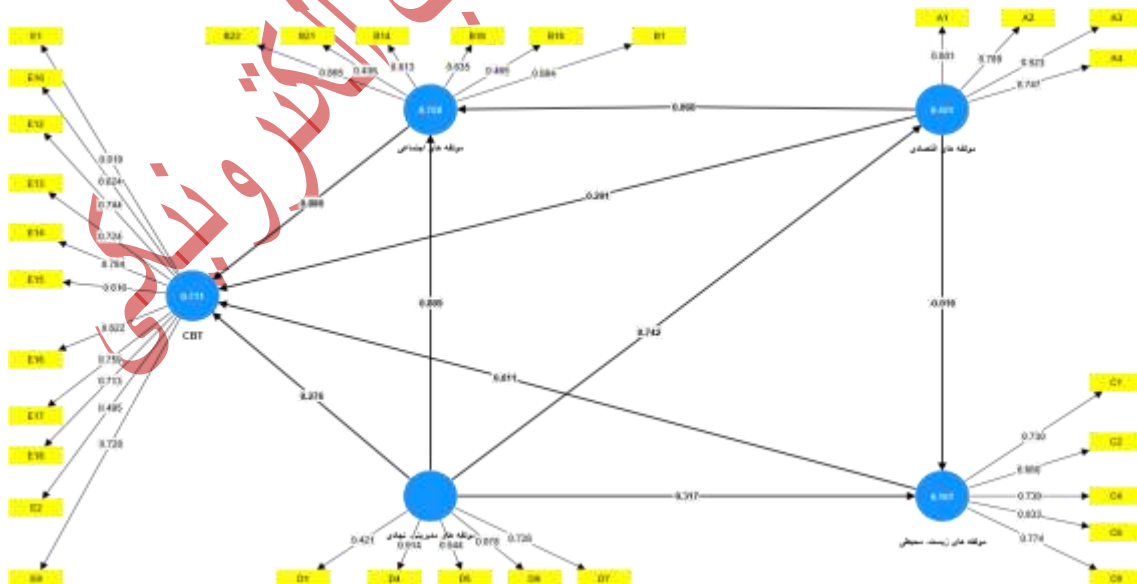
برازش مدل های اندازه گیری

به منظور برازش مدل های اندازه گیری از شاخص های پایایی و روایی مدل های اندازه گیری بکار گرفته می شود. به منظور سنجش پایایی، ۳ معیار ضرایب بارهای عاملی، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده شد. از سوی دیگر در بررسی روایی از معیار روایی همگرا استفاده شد.

ضرایب بارهای عاملی: ملاک برای مناسب بودن بارهای حداقل ۰/۴ است (Gallagher, 2008). پس از بهبود شاخص ها، همان طور که در شکل شماره ۳ نشان داده شده، تمامی ضرایب بارهای عاملی باقی مانده، تناسب مدل را نشان می دهند. آلفای کرونباخ: میزان مناسب برای مقدار آلفا، حداقل ۰/۷ است (Nunally, 1978). داده های جدول شماره ۶، مناسب بودن این معیار است.

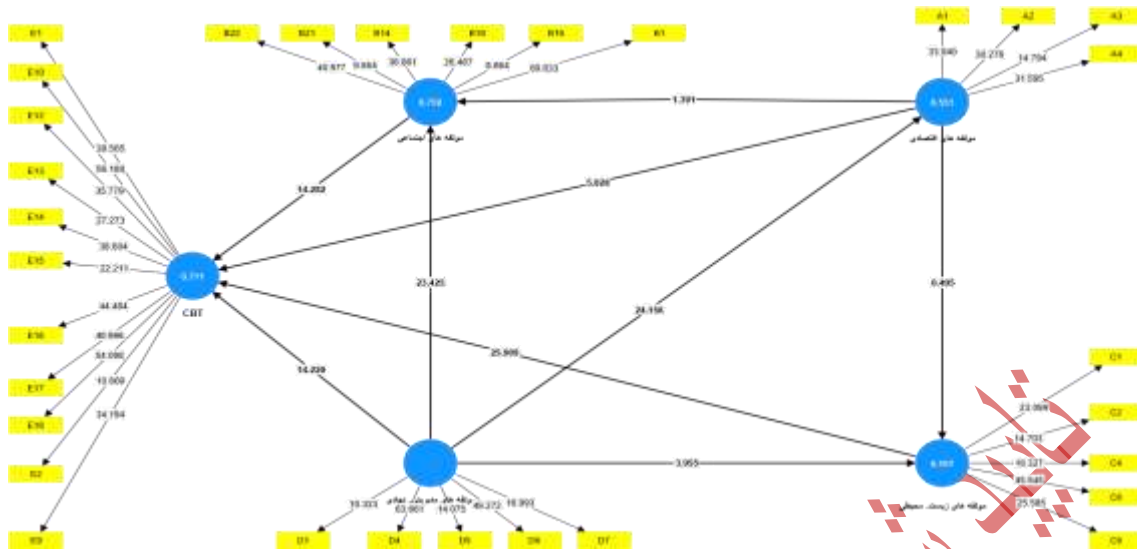
پایایی ترکیبی: این مقدار زمانی مناسب است که بالاتر از ۰/۷ باشد (werts, 1974). مقادیر جدول شماره ۶، تناسب این معیار را اثبات می کند.

روایی همگرا: فورنل و لارکر^۱ (۱۹۸۱) میانگین واریانس استخراج شده (AVE) را برای سنجش روایی همگرا معرفی کردند و اظهار داشتند مقدار بحرانی آن عدد، بیشتر از ۰/۵ است. همان طور که جدول شماره ۶ نشان می دهد، روایی داده ها در وضعیت مطلوبی قرار دارند.

شکل ۳. مدل ساختاری تعدیل شده پژوهش بر اساس ضرایب مسیر و بارهای عاملی

¹ Fornell & Larcker

شکل ۴. مدل ساختاری تعدیل شده پژوهش بر اساس ضرایب معناداری (T-Value)

برازش مدل ساختاری

در بررسی برازش مدل ساختاری از معیارهای معناداری مقادیر T، معیار افزونگی، معیار R^2 ، معیار Q^2 ، معیار افزونگی و معیار GOF استفاده شده است.

معناداری مقادیر t-values: اگر مقادیر t از عدد $1/96$ با سطح اطمینان ۹۵ درصد بیشتر (بار عاملی بیشتر از $0/5$) باشد، نشان دهنده صحت روابط بین سازه‌های مدل و نیز تایید فرضیه‌های مرتبط با آن است. شکل ۳ و ۴ و همچنین جدول شماره ۶، نشان از این دارد که فرضیات پژوهش معنادار هستند. بنابراین یافته‌ها نشان می‌دهد که اثرات اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی، مدیریتی- نهادی و در نهایت گردشگری اجتماع محور به جز در موارد (B16) میزان تعامل و ارتباط فرهنگی مثبت مردم با گردشگران، (B21) میزان آموزش در جهت راه‌اندازی و اداره کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری، (D1) میزان امنیت گردشگران، (E2) میزان استرس زنان و دختران روستایی، در روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی، معنادار است.

جدول ۵. روایی و پایایی ترکیبی مستخرج از مدل تعدیل شده پژوهش

بعد	مؤلفه	گویه	بار عاملی	آماره T	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی (روایی همگرا)	AVE
اقتصادی (A)	مزایای اقتصادی	(A1) میزان توسعه اقتصاد محلی	۰/۸۰۱	۳۳/۹۴۰	۰/۷۰۹	۰/۸۱۱	۰/۵۲۴
		(A2) میزان رفاه اقتصادی مردم روستایی	۰/۷۸۹	۳۰/۲۷۶			
		(A3) میزان تنوع محصولات محلی	۰/۵۲۳	۱۴/۷۹۴			
		(A4) میزان حمایت از صاحبان کسب‌وکار و کارآفرینان محلی	۰/۷۴۷	۳۱/۵۹۵			
اجتماعی (B)	مشارکت اجتماعی	(B1) میزان مشارکت‌دادن مردم محلی در فعالیتهای گردشگری با استفاده از آموزش	۰/۸۸۴	۶۹/۶۳۳	۰/۷۸۴	۰/۸۶۴	۰/۵۰۰
		(B14) میزان تنوع آداب و رسوم برای جذب گردشگران	۰/۸۱۳	۳۶/۸۶۱			
	احساس تعلق مکانی	(B16) میزان تعامل و ارتباط فرهنگی مثبت مردم با گردشگران	۰/۴۶۵	۸/۶۶۴			
		(B18) میزان امکانات رفاهی ساکنان روستایی به‌منظور فعالیتهای گردشگری در روستا	۰/۶۳۵	۲۶/۴۶۷			
	کیفیت نیروی انسانی	(B21) میزان آموزش در جهت راه‌اندازی و اداره کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری	۰/۴۳۶	۹/۶۵۴			

			۴۰/۹۷۷	۰/۸۶۵	(B22) میزان آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگر به منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم		
۰/۵۶۱	۰/۸۶۴	۰/۸۱۴	۲۳/۰۹۹	۰/۷۳۰	(C1) میزان حفاظت از دارایی‌ها و منابع با ارزش طبیعی	حفاظت از محیط زیست	زیست محیطی (C)
			۱۴/۷۰۳	۰/۶۶۰	(C2) میزان حفاظت از حیات وحش		
			۱۸/۳۲۷	۰/۷۳۹	(C4) میزان مدیریت زباله‌های جامد		
			۴۵/۵۴۵	۰/۸۳۳	(C6) میزان جلوگیری از انواع آلودگی‌ها اعم از: آب آشامیدنی، هوا، صوتی، بصری و...		
			۲۵/۵۸۵	۰/۷۷۴	(C9) میزان حفظ سلامت بازدیدکنندگان		
۰/۵۲۱	۰/۸۳۵	۰/۷۵۴	۱۰/۳۲۳	۰/۴۲۱	(D1) میزان امنیت گردشگران	امنیت	مدیریتی - نهادی (D)
			۸۳/۶۶۱	۰/۹۱۴	(D4) میزان راه‌اندازی دوره‌های تخصصی گردشگری برای افراد روستا		
			۱۴/۰۷۵	۰/۵۴۴	(D5) میزان استفاده از اینترنت و موبایل برای معرفی جاذبه‌های گردشگری روستا		
			۴۹/۲۷۲	۰/۸۷۸	(D6) میزان راه‌اندازی نشریات و خبرنامه‌های محلی در روستا برای معرفی وضعیت گردشگری روستا		
			۱۶/۹۹۳	۰/۷۲۶	(D7) میزان شفافیت سیاست‌های دولت در زمینه گردشگری در درازمدت		
۰/۵۱۵	۰/۸۴۸	۰/۷۸۴	۳۹/۵۰۵	۰/۸۱۹	(E1) حجم کار زنان روستایی	تساوی زنان و مردان	گردشگری جامعه محور (E)
			۱۰/۶۰۹	۰/۴۹۵	(E2) میزان استرس زنان و دختران روستایی		
			۳۴/۱۹۴	۰/۷۲۸	(E9) درآمد مستقیم و غیرمستقیم ناشی از گردشگری در روستا	کاهش فقر	
			۵۶/۱۸۸	۰/۸۳۴	(E10) سهم کسب‌وکارهای کوچک در تامین خدمات موردنیاز گردشگری		
			۳۵/۷۷۹	۰/۷۴۴	(E12) میزان دارا بودن مکان مناسب برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای مربوط به گردشگری	پایداری کسب و کارها	
			۲۷/۲۷۳	۰/۷۲۴	(E13) میزان تخصص در زمینه کسب‌وکار مورد نظر		
			۳۸/۶۰۴	۰/۷۸۴	(E14) میزان سرمایه‌گذاری در مشاغل سنتی	توسعه ظرفیت های محلی	
			۲۲/۲۱۱	۰/۶۱۶	(E15) میزان واحدهای اقتصادی مرتبط با صنایع و فرآورده‌های بومی		
			۴۴/۴۸۴	۰/۶۲۲	(E16) میزان مشاغلی که وسیله ساکنین محلی اداره می‌شود		
			۴۹/۹۹۶	۰/۷۵۹	(E17) میزان وجود برنامه‌های گردشگری		
۵۴/۰۹۸	۰/۷۱۳	(E18) میزان رضایت جامعه محلی و افرادی از جامعه که احساس می‌کنند نقش مؤثری در حکومت محلی دارند					

معیار افزونگی^۱، معیار R²، معیار Q²

ضرایب R² حاکی از تاثیر یک متغیر برون‌زا و یک متغیر درون‌زا است. مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۲ و ۰/۶۷ به عنوان ملاک جهت مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای آن در نظر گرفته می‌شود. همچنین در خصوص مقدار Q² در مورد یک سازه درون‌زا ۳ مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را کسب کند، نشان‌دهنده قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی سازه یا سازه‌های برون‌زای

¹ . Redundancy

مربوط به آن است. در نهایت در خصوص معیار افزونگی، مقدار مناسب این شاخص باید بالای صفر باشد. به عبارت دیگر، هرچه مقادیر این شاخص بیشتر باشد، مدل وضعیت مطلوبتری دارد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳). همان طور که جدول شماره ۷ نشان داده است، معیار افزونگی، R^2 ، Q^2 همه متغیرهای درون‌زای تحقیق، تایید برآزش مدل ساختاری در پژوهش حاضر را نشان می‌دهد.

جدول ۶. نتایج Redundancy، R^2 ، Q^2

مؤلفه‌ها	R^2	Q^2	Redundancy
CBT	۰/۷۱۱	۰/۰۷۲	۰/۳۶۶
مؤلفه های اجتماعی	۰/۷۵۸	۰/۷۵۵	۰/۳۷۹
مؤلفه های اقتصادی	۰/۵۵۱	۰/۵۴۲	۰/۲۸۹
مؤلفه های زیست محیطی	۰/۱۰۱	۰/۰۹۳	۰/۰۵۷

منبع: یافته‌های پژوهش

معیار نیکویی برازش GOF^۱

برای معیار GOF، به عنوان معیاری برای سنجش عملکرد کلی مدل، مقادیر ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی شده است. با عنایت به این موضوع که مقدار به‌دست آمده شاخص نیکویی ارائه شده در جدول شماره ۸، ۰/۵۲۷ (یعنی بیشتر ۰/۳۶) است، می‌توان گفت مدل ساختاری پژوهش حاضر از برآزش قوی برخوردار بوده، بنابراین مقدار به‌دست آمده نشان دهنده مطلوبیت کلی مدل است. از این‌رو، می‌توان گفت بر اساس نتایج حاصل بخش کمی پژوهش، برآزش الگوش پیشنهادی در بخش کیفی، مورد تایید قرار گرفته است. بدین جهت، الگوی ارائه شده در شکل شماره ۳، به عنوان الگوی نهایی این تحقیق مورد تایید است.

جدول ۷. نتایج R^2 و COMMUNALITY^۲

مؤلفه‌ها	R^2	COMMUNALITY
CBT	۰/۷۱۱	۰/۵۱۵
مؤلفه های اجتماعی	۰/۷۵۸	۰/۵
مؤلفه های اقتصادی	۰/۵۵۱	۰/۵۲۴
مؤلفه های زیست محیطی	۰/۱۰۱	۰/۵۶۱
مؤلفه های مدیریتی- نهادی	-	۰/۵۲۱
GOF	۰/۵۳۰	۰/۵۲۴
	۰/۵۲۷	

منبع: یافته‌های پژوهش

محاسبه ضرایب مسیر

در خصوص هدف پژوهش که سنجش اثرات گردشگری جامعه‌محور بر توسعه روستاهای مورد مطالعه است، همان طور که جدول ۶ نشان می‌دهد، ابتدا می‌توان گفت آماره T در تمامی مؤلفه‌های اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی، و مدیریتی- نهادی بالاتر از ۲/۵۷ هستند که نشان می‌دهد این مؤلفه‌ها اثرات معناداری بر محدوده مورد مطالعه گذاشته‌اند. همچنین در خصوص میزان تاثیرات آن‌ها می‌توان گفت، مؤلفه‌های اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی و در نهایت مدیریتی- نهادی، به ترتیب بیشترین اثرات را بر توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی دارند.

جدول ۸. ضرایب مسیر و آماره T

مؤلفه‌ها	ضریب مسیر (β)	آماره T

^۱ . Goodness of Fit

^۲ میانگین مقادیر اشتراکی

۱۴/۲۸۲	۰/۸۸۰	مولفه های اجتماعی
۵/۸۲۸	۰/۳۹۱	مولفه های اقتصادی
۲۵/۹۰۹	۰/۶۱۱	مولفه های زیست محیطی
۱۴/۲۲۰	۰/۲۷۶	مولفه های مدیریتی - نهادی

منبع: یافته‌های پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

گردشگری اجتماع‌محور روستایی می‌تواند به به نواحی توان دوباره جهت رشد اقتصادی ببخشد. حتی توانمندی‌ها و پتانسیل‌های مناسب در زمینه توسعه گردشگری نیز در سال‌های اخیر، کشف و معرفی شده است. در استان مرکزی نیز، به دلیل وجود جاذبه‌های گردشگری، سالانه گردشگران قابل توجه را به خود جذب می‌نماید. بنابراین هدف پژوهش حاضر، سنجش و ارزیابی اثرات گردشگری اجتماع‌محور بر توسعه روستایی است.

با توجه به نتایج به‌دست آمده می‌توان گفت که عوامل اجتماعی، با ضریب ۰/۸۸۰، بیشترین تاثیر را بر توسعه روستا محدود مورد مطالعه داشته است. دلیل این امر می‌تواند این باشد که تا زمانی که جامعه برای تغییر و تحول آماده نباشد، نمی‌توان برنامه‌ای را بر آن‌ها تحمیل کرد. از آنجائی که بار عاملی متغیر "میزان مشارکت‌دادن مردم محلی در فعالیت‌های گردشگری با استفاده از آموزش"، ۰/۸۸۳ بوده یعنی بیشتر مقدار در بین متغیرهای اجتماعی بوده، بنابراین بیشترین تاثیر را نسبت به سایر عوامل اجتماعی بر روی محدوده مورد مطالعه گذاشته است. لذا از نظر اهمیت مشارکت در گردشگری، این پژوهش نتایج پژوهش‌های حسام و باغیانی (۱۳۹۷) و زلینسکی و همکاران (۲۰۲۱)، پسانچای و شات (۲۰۲۱)، را تایید می‌نماید. همچنین سایر متغیرهای اجتماعی شامل: میزان آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگر به‌منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم (بار عاملی ۰/۸۶۵)، میزان تنوع آداب و رسوم برای جذب گردشگران (بار عاملی ۰/۸۱۳)، میزان امکانات رفاهی ساکنان روستایی به‌منظور فعالیت‌های گردشگری در روستا (بار عاملی ۰/۶۳۵)، میزان تعامل و ارتباط فرهنگی مثبت مردم با گردشگران (بار عاملی ۰/۴۶۵)، میزان آموزش در جهت راه‌اندازی و اداره کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری (بار عاملی ۰/۴۳۶)، به ترتیب بیشترین تاثیر را بر توسعه روستاهای مورد مطالعه داشته است. این امر نشان می‌دهد که به‌منظور برنامه‌ریزی در زمینه گردشگری، ابتدا باید جامعه را آموزش داده و آماده پذیرش گردشگری نموده، سپس اقدام به توسعه این فعالیت نمود. بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر، نتایج دادورخانی و غنیان (۱۳۹۷)، روکا و زلینسکی (۲۰۲۲) مبنی بر اهمیت عوامل اجتماعی را تایید نمود.

نتایج این تحقیق همانند پژوهش‌های امامی و همکاران (۱۴۰۰) و نیز، موهنو و همکاران (۲۰۲۱)، نشان داد که دومین اثر گردشگری جامعه‌محور، مولفه‌های زیست محیطی با ضریب تاثیر این ۰/۶۱۱ است. این مولفه به ترتیب میزان اثرگذاری از طریق متغیرهای: میزان جلوگیری از انواع آلودگی‌ها اعم از: آب آشامیدنی، هوا، صوتی، بصری و... (بار عاملی ۰/۸۳۳)، میزان حفظ سلامت بازدیدکنندگان (بار عاملی ۰/۷۷۴)، میزان مدیریت زباله‌های جامد (بار عاملی ۰/۷۳۹)، میزان حفاظت از دارایی‌ها و منابع با ارزش طبیعی (بار عاملی ۰/۷۳۰)، میزان حفاظت از حیات وحش (بار عاملی ۰/۶۶۰)، توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی تحت تاثیر قرار داده است.

سومین عامل اثرگذار گردشگری اجتماع‌محور بر توسعه محدوده مورد مطالعه، مولفه‌های اقتصادی با ضریب تاثیر ۰/۲۹۱ است. گویه‌های این مولفه به ترتیب بار عاملی آن‌ها، عبارتند از: میزان توسعه اقتصاد محلی (بار عاملی ۰/۸۰۱)، میزان رفاه اقتصادی مردم روستایی (بار عاملی ۰/۷۸۹)، میزان حمایت از صاحبان کسب‌وکار و کارآفرینان محلی (بار عاملی ۰/۷۴۷)، میزان تنوع محصولات محلی (بار عاملی ۰/۵۲۳). با توجه به نتایج به‌دست آمده از این پژوهش، می‌توان همچون محققانی مانند، بیات و خزائی پول (۱۳۹۵)، عنابستانی و حسینی (۱۴۰۰)، مصلح (۲۰۲۳) گفت که عوامل اقتصادی گردشگری اجتماع‌محور تاثیر بسزایی در توسعه محدوده مورد مطالعه داشته است.

آخرین متغیر پنهان مؤثر بر گردشگری جامعه محور بر توسعه محدوده مورد مطالعه، عوامل مدیریتی- نهادی با ضریب تاثیر ۰/۲۷۶ است. این متغیر به ترتیب بار عاملی، با استفاده از شاخص‌های: میزان راه‌اندازی دوره‌های تخصصی گردشگری برای افراد روستا (بار عاملی ۰/۹۱۴)، میزان راه‌اندازی نشریات و خبرنامه‌های محلی در روستا برای معرفی وضعیت گردشگری روستا (بار عاملی ۰/۸۷۸)، میزان شفافیت سیاست‌های دولت در زمینه گردشگری در درازمدت (بار عاملی ۰/۷۲۶)، میزان استفاده از اینترنت و موبایل برای معرفی جاذبه‌های گردشگری روستا (بار عاملی ۰/۵۴۴)، میزان امنیت گردشگران (بار عاملی ۰/۴۲۱) بر روی توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی مؤثر بوده است. به‌طور کلی، نتایج به‌دست آمده نشان داد که که گردشگری جامعه محور در وضعیت مطلوبی قرار ندارد و لذا به‌منظور توسعه گردشگری اجتماع محور، باید به ترتیب برای عوامل اجتماعی، زیست‌محیطی، اقتصادی و مدیریتی- نهادی برنامه‌ریزی‌های مجزا صورت بگیرد. بدین سبب پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

- آموزش‌های لازم به جامعه محلی داده شود تا نحوه برخورد با گردشگران را بیاموزند؛
- اقامتگاه‌های مناسب را در محدوده مورد مطالعه افزایش داده تا امکان ماندگاری گردشگران در محدوده را افزایش دهند؛
- سیاست‌گذاری‌های صحیحی در این زمینه انجام گیرد؛
- بخش خصوصی را با دادن تسهیلات لازم تشویق به توسعه همکاری در این زمینه نمایند.

منابع

- اسماعیل‌زاده، حسن، صرافی، مظفر و توکلی نیا، جمیله (۱۳۹۰). تحلیلی بر رویکردهای توسعه گردشگری در اجتماعات محلی. فصلنامه علوم محیطی، ۹(۲)، ۱۱۹-۱۴۲.
- امامی، سیده فاطمه، دربان آستانه، علیرضا، رضوانی، محمدرضا و قدیری، مجتبی. (۱۴۰۰). تبیین نقش مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه گردشگری اجتماع محور (مطالعه موردی: روستاهای استان گیلان)، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۱۰(۳۶)، ۱-۲۷. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.20175.3406>
- بورقانی فراهانی، سهیلا، فرهنگی، علی اکبر، و مشهدی، سحر. (۱۳۹۲). تحلیل شاخص‌های مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری روستایی (پیمایشی پیرامون روستای گرمه). مدیریت دولتی، ۱۵(۱)، ۴۱-۶۴.
- بیات سوده، خزائی پول مرتضی. (۱۳۹۵). ارزش‌های ادراکی گردشگران روستای کویری مصر به عنوان گردشگری جامعه محور. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۵(۱۸)، ۸۱-۶۵.
- ترابی فارسانی، ندا؛ حکمت، مرضیه؛ صادقی شاهدانی، حسین، و داودیان دهکردی، آیدا. (۱۴۰۲). تبیین نقش مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد و موزه‌ها در فرایند ترویج گردشگری پایدار. مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۸(۶۳)، ۴۰-۷.
- تولایی، سیمین، سلیمانی، محمد، جهانی دولت آباد، رحمان، و جهانی دولت آباد، اسماعیل. (۱۳۹۶). نقش مشارکت جوامع محلی در صنعت گردشگری پایدار (مطالعه موردی: سرعین)، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۴۹(۱)، ۹۵-۱۱۳. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.53814>
- حاتمی نژاد، حسین، پرهیز، فریاد، و کرمی، مهرداد. (۱۳۹۱). تحلیلی بر ظرفیت‌سازی گردشگری اجتماع محور. فصلنامه علمی- پژوهشی اطلاعات جغرافیایی «سپهر»، ۲۱(۸۲)، ۷-۱۳.
- حسام، مهدی و باغیانی، حمیدرضا. (۱۳۹۷). سنجش نگرش روستاییان نسبت به تحقق گردشگری روستایی جامعه‌محور (مورد مطالعه: دهستان گوراب‌پس، شهرستان فومن، استان گیلان). پژوهش‌های روستایی، ۹(۱)، ۷۲-۸۷. <https://doi.org/10.22059/jrur.2018.225971.1058>

حیدری، زهرا؛ بدری، سید علی؛ رضوانی، محمد رضا، و دربان آستانه، علیرضا. (۱۴۰۱). تحلیل نگرش ها و گرایش های گردشگران نسبت به گردشگری کشاورزی مبتنی بر جامعه محلی (منطقه مورد مطالعه: روستاهای شهرستان تنکابن). *برنامه ریزی و توسعه گردشگری*، ۱۱(۴۰)، ۷-۴۰.

دادور(خانی)، فضیله، و غنیان، منصور. (۱۳۹۷). تبیین راهبردهای توسعه گردشگری پیراشهری جامعه محور، مطالعه موردی منطقه کن - سولقان: نشریه گردشگری شهری، ۵(۴)، ۱۳۵-۱۲۱. <https://doi.org/10.22059/jut.2019.225404.279>

رمزیاری، حجت؛ فتحی، مرضیه؛ کلانتری، خلیل، و شایق، محمد آصف. (۱۴۰۲). تحلیل مؤلفه های توسعه گردشگری اجتماع محور در مناطق روستایی؛ مطالعه موردی: شهرستان های مریوان و سروآباد. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۸(۶۲)، ۲۶۸-۲۴۱.

سقای، مهدی؛ جوانبخت قهفرخی، زهره و عیدی، محدثه (۱۳۹۵). ارزیابی شکل گیری گردشگری اجتماع محور در نواحی روستایی استان گلستان، *نشریه جغرافیا*، ۱۱۴(۴۹)، ۹۶-۱۱۴.

صالحی، صادق، و میرزاخانی، شهربانو. (۱۴۰۰). جامعه محلی و توسعه گردشگری دریایی (نگرش جامعه میزبان نسبت به توسعه گردشگری دریایی در استان مازندران). *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۲(۳) (پیاپی ۶)، ۱۰۳-۱۲۷. SID. <https://sid.ir/paper/412317/fa>

صفرآبادی، اعظم، و طبیعی، منصور. (۱۳۹۶). توسعه گردشگری اجتماع محور با تاکید بر جنبه های قومی محلی (مطالعه موردی: شهر کرمانشاه). *جغرافیا*، ۱۵ (دوره جدید) (۵۲)، ۱۶۹-۱۸۲.

عناستانی، علی اکبر و حسینی، سیده پروین. (۱۴۰۰). تحلیل پیشران های کلیدی مؤثر بر پذیرش گردشگری جامعه محور در سکونتگاه های روستایی با رویکرد آینده پژوهی مطالعه موردی: شهرستان شیروان. *نشریه جغرافیا و توسعه*، ۱۶(۶۵)، ۱۷۱-۲۰۲.

فلاحی، آزاده، و رونقی، محمدحسین. (۱۴۰۱). شناسایی و رتبه بندی تأثیر متقابل موانع ساختاری گردشگری اجتماع محور در ایران. *جغرافیا و پایداری محیط (پژوهشنامه جغرافیایی)*، ۱۲(۴۳)، ۱-۱۵. SID. <https://sid.ir/paper/958418/fa>

کلانتری خلیل آباد، حسین، پیرمردیان، زهرا، و شمس الدینی، علی. (۱۴۰۱). تحلیلی بر ظرفیت سازی گردشگری اجتماع محور در شهر یزد. *مطالعات اجتماعی گردشگری*، ۱۰(۱۹)، ۹۰-۶۱. SID. <https://sid.ir/paper/1005030/fa>

References

- Anabestani, A. A., & Hosieni, S. P. (2021). Analysis of Key Drivers Affecting the Acceptance of Community-based Tourism in Rural Settlements with a Futuristic Approach (Case Study: Shirvan County). *Geography and Development*, 19(65), 171-202. doi: 10.22111/j10.22111.2021.6531 [In Persian]
- Bayat, Sodeh, Khazai Pol, Morteza. (2016). Perceptual values of Egyptian desert village tourists as community-oriented tourism. *Space economy and rural development*. 1395; 5 (18): 65-81 [In Persian]
- Bjork, P. (2000). Ecotourism from a conceptual perspective, an extended definition of a unique tourism form. *International Journal of Tourism Research*, 2(3), 189-202.
- Bourghani Farahani, B. F., Farhangi, F., & Mashhadi, M. (2013). An Analysis of Effective Indicators Impacting Rural Tourism Industry Development (A Survey on Garmeh Village). *Journal of Public Administration*, 5(13), 41-64. doi: 10.22059/jipa.2013.35547 [In Persian]
- Brohman, J. (1996). New directions in tourism for third world development. *Annals of tourism research*, 23(1), 48-70 .
- Davari, A. & Rezazadeh, A. (2013). "Modeling Structural Equations with PLS Software". Agah Publishers. [In Persian]
- Dodds, R., Ali, A., & Galaski, K. (2018). Mobilizing knowledge: Determining key elements for success and pitfalls in developing community-based tourism. *Current Issues in Tourism*, 21(13), 1547-1568.
- Emami, S. F., Darban Astaneh, A., Rezvani, M. R., & Ghadiri, M. (2021). Explain the role of effective components on the development of community-based tourism (Case study: villages of Gilan province). *Journal of Tourism Planning and Development*, 10(36), 1-27. doi: 10.22080/jtpd.2021.20175.3406 [In Persian]

- Esmailzadeh, H., Sarrafi, M., & Tavakkoli Nia, J. (2011). Analysing Tourism Development Approaches in Local Communities. *Environmental Sciences*, 9(2). [In Persian]
- Falahi, A., & Ronaghi, M. H. (2022). Identifying and Ranking the Interaction of Structural barriers of Community-Based Tourism in Iran. *Geography and Environmental Sustainability*, 12(2), 1-15. doi: 10.22126/ges.2022.7391.2492 [In Persian]
- Fan, K. H. F., Ng, S. L., & Bayrak, M. M. (2023). Appraising the community in community-based tourism. *Tourism Geographies*, 25(2-3), 594-614.
- Fong, S.-F.; Lo, M.-C.; Songan, P.; Nair, V. Self-efficacy and sustainable rural tourism development: Local communities' perspectives from Kuching, Sarawak. *Asia Pac. J. Tour. Res.* 2017, 22, 147–159. [CrossRef]
- Fornell, C. & Larcker, D. F. (1981). "Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error". *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Gallagher, D.; Ting, L.; Palmer, A.; "A Journey into the Unknown: Taking the Fear out of Structural Equation Modeling with AMOS for the First-Timer User", *The Marketing Review*, pp. 255-275, 2008.
- Giampiccoli, A., Jugmohan, S., & Mtapuri, O. (2014). International cooperation, community-based tourism and capacity building: Results from a Mpondoland village in South Africa. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(23), 657-667.
- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). Community Based Tourism: A Success? Retrieved <http://www.andamandiscoveries>
- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). Community-based tourism: A success. *ICRT Occasional paper*, 11(1), 37.
- Hall, C. M. (2007). Pro-poor tourism: Do 'tourism exchanges benefit primarily the countries of the South'? *Current Issues in Tourism*, 10(2), 111-118.
- Hall, M. (2000). *Tourism planning; Policies, Processes and Relationships*. England: Pearson Education Limited.
- Hall, M. C. (2007). *Pro-Poor Tourism: Who Benefits?* Cleve don: Channel View Publications.
- Han, H., Eom, T., Al-Ansi, A., Bobby Ryu, H & Kim, W (2019). Community-Based Tourism as a Sustainable Direction in Destination Development: An Empirical Examination of Visitor Behaviors. *Sustainability*, 11(12), 2864 (1-14); doi:10.3390/su11102864.
- Hardy, A., Beeton, R. J. S., & Pearson, L. (2002). Sustainable tourism: An overview of the concept and its position in relation to conceptualizations of tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(6), 475-496.
- Hataminejad, H., Parhiz, F., & Karami, M. (2012). An Analysis of Community-Based Tourism Capacity. *Scientific- Research Quarterly of Geographical Data (SEPEHR)*, 21(82), 7-13. [In Persian]
- Hesam, M., & Baghiani, H. (2018). Assessing the attitude of villagers towards the implementation of community-based rural tourism (Case Study: Gurab Pas, Fuman county, Guilan province). *Journal of Rural Research*, 9(1), 72-87. doi: 10.22059/jrur.2018.225971.1058 [In Persian]
- Heydari, Z., Badri, S. A., Rezvani, M. R., & Darban Astaneh, A. R. (2022). Analysis of tourist's attitudes and tendencies towards community based Agritourism (Study area: villages of Tonekabon township). *Journal of Tourism Planning and Development*, 11(40), 7-40. doi: 10.22080/jtpd.2022.20965.3483 [In Persian]
- khani, F., & ghanian, M. (2019). The analysis of community based strategies of Tehran's Suburb Tourism Development ,The case study of Kan-Solaghan District.. *urban tourism*, 5(4), 121-135. doi: 10.22059/jut.2019.225404.279 [In Persian]
- Kheiri, J., & Nasihatkon, B. (2016). The effects of rural tourism on sustainable livelihoods (case study: Lavij rural, Iran). *Modern Applied Science*, 10(10), 10-22.
- Laire, E., & Gutierrez, M. (2019). Participation in tourism: Cases on Community-Based Tourism (CBT) in the Philippines. *Dalam Ritsumeikan Journal of Asia Pacific Studies (Vol. 37)*.
- Lea, J. (1988). *Tourism development in the Third World*. London: Routledge.
- Lee, T. H., & Jan, F. H. (2019). Can community-based tourism contribute to sustainable development? Evidence from residents' perceptions of the sustainability. *Tourism Management*, 70, 368-380. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517718302115>.
- Lee, T.J.; Riley, M.; Hampton, M.P. Conflict and progress: Tourism development in Korea. *Ann. Tour. Res.* 2010, 37, 355–376.
- Li, W. J. (2006). Community decision making: Participation in development. *Annals of*
- Mayaka, M., Croy, W. G., & Cox, J. W. (2018). Participation as motif in community-based tourism: a practice perspective. *Journal of sustainable tourism*, 26(3), 416-432.

- Mbaiwa, J. E., & Stronza, A. L. (2010). The effects of tourism development on rural livelihoods in the Okavango Delta, Botswana. *Journal of sustainable tourism*, 18(5), 635-656.
- Mena, M. (2010). Community-based cultural heritage projects in the Philippines: Tourism and heritage management partnerships. *Perspectives on Heritage Tourism*. Bangkok, Thailand: SEAMEO SPAFA, 19-31.
- Mendoza-Moheno, J., Cruz-Coria, E., & González-Cruz, T. F. (2021). Socio-technical innovation in community-based tourism organizations: A proposal for local development. *Technological Forecasting and Social Change*, 171, 120949.
- Mestanza Ramon, C., Sanchez Capa, M., Cunalata Garcia, A., Jimenez Gutierrez, M., Toledo Villacís, M., & Ariza Velasco, A. (2019). Community Tourism In Ecuador: A Special Case In The Rio Indillama Community, Yasuní National Park. *International Journal of Engineering Research & Technology (IJERT)*, 2019, vol. 8, num. 6, p. 653-657.
- Murphy, P. E. (1985). *Tourism: A community approach*. New York, NY: Methuen.
- Musleh, M. (2023). Tata Kelola Wisata Pulau Gili Iyang: Perspektif Community Based Tourism. *Journal of Contemporary Public Administration*, 3(1), 42-50.
- Nakpibal, P. (2021). Factors for Capacity Building Community Tourism Khlong Luang District Pathumthani Province. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(8), 2301-2307.
- Nunnally, J. (1978). "Psychometric theory, 2nd edition". New York: McGraw-Hill.
- Okazaki, E. (2008). A community-based tourism model: Its conception and use. *Journal of sustainable tourism*, 16(5), 511-529.
- Park, E., Phandanouvong, T., & Kim, S. (2018). Evaluating participation in community-based tourism: a local perspective in Laos. *Current Issues in Tourism*, 21(2), 128-132.
- Pasanchay, K., & Schott, C. (2021). Community-based tourism homestays' capacity to advance the Sustainable Development Goals: A holistic sustainable livelihood perspective. *Tourism Management Perspectives*, 37, 100784.
- Rasoolimanesh, S. M., Seyfi, S., Rastegar, R., & Hall, C. M. (2021). Destination image during the COVID-19 pandemic and future travel behavior: The moderating role of past experience. *Journal of Destination Marketing & Management*, 21, 100620.
- Rigdon, E. E., Ringle, C. M. & Sarstedt, M. (2010). "Structural modeling of heterogeneous data with partial least squares". In N. K. Malhotra (Ed.), *Review of marketing research* (vol. 7, pp. 55e296). Bingley: Emerald Group Publishing Limited.
- Robinson, M.; Boniface, P. *Tourism and Cultural Conflicts*; CABI: New York, NY, USA, 1999.
- Rocca, L. H. D., & Zielinski, S. (2022). Community-based tourism, social capital, and governance of post-conflict rural tourism destinations: the case of Minca, Sierra Nevada de Santa Marta, Colombia. *Tourism management perspectives*, 43, e100985-e100985. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tmp.2022.100985>
- Roradeh, H., Ghasemi, J., Yousefi, Y., & Ghasemi, Z. (2019). Clustering the rainfall of Iran with using new approach based on Singular Value Decomposition Mapping and Fuzzy C-Means Clustering. *Geographical Planning of Space*, 9(31), 113-124. doi: 10.30488/gps.2019.90113 [In Persian]
- roradeh, H., Safarrad, T., & Shirdel, H. (2018). The Impact of Global Warming on Tourism Areas in Southern Coast of the Caspian Sea. *Journal of Tourism Planning and Development*, 7(24), 146-163. doi: 10.22080/jtpd.2018.1828 [In Persian]
- Safarabadi, Azam, and Nazri, Mansour. (2017). Development of community-oriented tourism with emphasis on local ethnic aspects (case study: Kermanshah city). *Geography*, 15 (new period) (52), 169-182 [In Persian]
- Saghaie, M., Jahanbakht, Z., & Eydi, M. (2016). Evaluation of the formation of community-oriented tourism in the rural areas of Golestan province. *Geography*, 14(49), 96-114. [In Persian]
- Sakcharoen, T., Niyommanerat, W., Faiyue, B., & Silalertruksa, T. (2023). Low-carbon municipal solid waste management using bio-based solutions and community participation: The case study of cultural tourism destination in Nan, Thailand. *Heliyon*, 9(11).
- Sālehi, S., & Mirzākhāni, S. (2021). Development of maritime tourism and local community approach. *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 2(3), 103-127. doi: 10.22124/gscj.2021.20569.1101 [In Persian]
- Salehi, S., & Shateri, P. (2023). The cultural capital and the participation of members of environmental NGOs. *Journal of Iranian Cultural Research*, 16(1), 137-166. doi: 10.22035/jicr.2023.2982.3321 [In Persian]

- Salhi, S., emamgoli, L., & lotfi khachki, B. (2022). The Study of Ecological Attitudes and Their Impact on Consumption of Energy. *Iranian Energy Economics*, 11(42), 103-126. doi: 10.22054/jiee.2022.69328.1944[In Persian]
- Sitikarn, B., Kankaew, K., Sawangdee, Y., & Pathan, A. (2022). Coffee value symbiosis toward a mountain geographical community-based tourism in Thailand. *Geo Journal of Tourism and Geosites*, 42, 657-663.
- SNV (2007) SNV: Lao PDR. On WWW at <http://www.snv.org.la>. Accessed 2.1.06.
- Spenceley, A. (2008). *Responsible tourism: Critical issues for conservation and development*. Sterling, VA: Earthscan.
- Stone, L. S., & Stone, T. M. (2011). Community-based tourism enterprises: challenges and prospects for community participation; Khama Rhino Sanctuary Trust, Botswana. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(1), 97-114.
- SuansriL Potjana (2003) *L Community tourism hand bookL REST foundationLCanada*.
- Tavalaee, S., Soleimany, M., Jahani Dowlatabad, R., & Jahani Dowlatabad, E. (2017). The role of participation in sustainable tourism industry (Case study: Sarein). *Human Geography Research*, 49(1), 95-113. doi: 10.22059/jhgr.2017.53814[In Persian]
- Tokeree, W. and Panyadee, C. (2013). Potential in community based tourism management of ChulabhornPattana 10 community, Betong District, Yala province. Chiang Mai: Maejo University.
- Torabi Farsani, N., Hekmat, M., Sadeghi Shahdani, H., & Davoudian Dehkordi, A. (2023). Clarifying the role of Participation of NGOs and Museums in the Process of Promoting Sustainable Tourism. *Tourism Management Studies*, 18(63), 7-40. doi: 10.22054/tms.2023.75004.2859[In Persian]
- Tourism Research*, 33(1), 132-143.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organisation), 2015. *Annual Report 2014*. Madrid, Spain.
- Vajirakachorn, T. (2011). *Determination of success for community-based tourism*. Unpublished PhD dissertation, Texas A&M University, USA.
- Van Rooyen, J.C. (2004). *Rural community participation on tourism-based developments: The case of the Mbila community in Maputaland, Kwazulu-Natal* (Unpublished master's dissertation). University of Pretoria, Pretoria, South Africa.
- Varmazyari, H., Fathi, M., kalantari, K., & Shaiq, M. A. (2023). Analyzing components of community-based tourism development in rural areas; case of Marivan and Sarvabad counties. *Tourism Management Studies*, 18(62), 241-268. doi: 10.22054/tms.2023.73671.2838[In Persian]
- Werts, C. E., Linn, R. L. & Joreskog, K. G. (1974). Intra class reliability estimates: testing structural assumptions". *Journal of Educational & Psychological Measurement*, 34(1), 25-33.
- Zhang, Y., Xiong, Y., Lee, T. J., Ye, M., & Nunkoo, R. (2021). Sociocultural sustainability and the formation of social capital from community-based tourism. *Journal of Travel Research*, 60(3), 656-669.
- Zielinski, S., Jeong, Y. and Milanés, C.B., 2021. Factors that influence community-based tourism (CBT) in developing and developed countries. *Tourism Geographies*, 23(5-6), pp.1040-1072.
- Zielinski, S., Jeong, Y., Kim, S. I., & B Milanés, C. (2020). Why community-based tourism and rural tourism in developing and developed nations are treated differently? A review. *Sustainability*, 12(15), 5938(1-20); doi:10.3390/su12155938.